

Desitjada custòdia

Custòdia no és aquí nom de dona sinó concepte: el proper 18 de març, vigília de Sant Josep, pares separats i divorciats es manifesten a Barcelona per reclamar custòdia compartida. Volen fer visible una situació que qualifiquen d'insostenible.

Un home vestit de Spiderman s'enfila dalt d'una grua, situada al pont de la Torre de Londres. S'hi estarà sis dies, a trenta-sis metres d'alçada. La intenció, evidentment, és cridar l'atenció. No per cap afany exhibicionista, però: per esbombar una situació que se li ha fet insostenible: fa mesos que no pot veure la filla –que viu amb la seva ex-xicota–, i per això ha decidit encabir-se dins el vestit del superheroi preferit de la criatura, oblidar el vertigen i el fred londinenc (som al novembre del 2003) i clamar així davant el món.

És una imatge que ha fet la volta al globus terraqüi, i que ens il·lustra una

realitat no gens exòtica: les reivindicacions d'un sector de separats i/o divorciats que batallen per mantenir la intensitat dels vincles amb fills i filles, de vegades en situacions realment descoratjadores. És cert que en aquesta qüestió –com en tantes d'altres– les generalitzacions ens allunyen d'una realitat tan diversa, pràcticament, com persones hi hagi, i és cert també que una part dels acords o desacords de separació acontenten els pares perquè permeten una relació més o menys convenient –ja sigui perquè propicia la implicació o pel contrari–. Avui, tanmateix, parlem dels pares que volen i no poden, dels

que reclamen i topen amb una legalitat que, afirmen, els discrimina.

José Luis Turienzo i Miquel Àngel Garcia Ferrer són membres de l'Associació Custòdia Compartida Ja – Associació de Mares i Pares Separats (AMPS), de València. I fa anys que pugnen per mantenir-se presents i actius en la vida dels seus fills. I per fer visible una situació que, segons denuncien, condueix molta gent a la desesperació.

L'home invisible. Posats a triar disfresses, aquesta podria ben ser la que els simbolitzés. D'entrada, expliquen, han de lluitar contra un prejudici: “Sembla que els homes no tenim problemes –reflexiona Miquel Àngel Garcia–. Com que se suposa que sempre hem estat els reis del mambo, ni patim ni res. D'acord que ha existit la dominació masculina, i que evidentment hi ha encara una herència, però no pots utilitzar aquest discurs per justificar els desgavells que s'estan fent. Per què he de pagar jo els plats trencats del que passava fa cent anys? Per què ho ha de pagar la meua filla?”.

I denuncia la “hipocresia” d'un discurs que, “si realment volguera la transformació social, és el que més interès hau-

Joc brut

“A mi em va acusar d'abusos sexuals, i d'alcoholisme. També va dir que, per ser epilèptic, no em puc fer càrrec dels fills”, va relacionant, pausadament, José Luis Turienzo. Després mostra papers oficials i explica que la corresponent peritació judicial va desmentir les acusacions: “Però què faig? Em querello contra la meua ex i faig declarar als nostres fills? És clar que no.”

La batalla, expliquen, arriba a extrems que no deixen de sobtar: sovint, com exposa Miquel Àngel, detecten una “voluntat clara d'instrumentalitzar la justícia per fer mal a l'altra part, per obtenir avantatge en el procediment de divorci, per separar els fills de manera immediata del pare. El més greu de tot és que no es persegueixen aquestes conductes, no té cap conseqüència, practicar la falsa denúncia”. I és que, continua, “tot està barrejat: la llei del divorci aprovada actualment ja preveu la possibilitat d'una denúncia, per violència domèstica o per abús sexual. I en el moment en què hi ha una denúncia en curs es denega la custòdia compartida. Està previst així. És una barbaritat. Estàs promocionant la denúncia infundada i maliciosa.”

En l'Associació de Dones Juristes Themis, però, les coses es veuen diferents: explica Rosa Ribes que, “de denúncies falses en aquest àmbit, n'hi ha tantes com en qualsevol altre. N'hi ha de falses, de certes i de sobreseïment perquè no s'ha

pogut provar”. En tot cas, apunta, “el delictes per denúncia falsa ja està penat amb presó”.

I, tanmateix, aquests pares es consideren desemparats per la llei i les institucions: Tino Mayo parla, per exemple, de denúncies que s'acumulen per incompliment del règim de visites: “És que vius en la incertesa. Vas a buscar el fill i avui te'l deixa, demà no... Mai no saps quan el podràs veure. De fet, cada cap de setmana hi ha aproximadament un 25% de visites que no es poden fer.” I posa exemples de pares que acumulen interposicions de denúncies: “Deu, vint, trenta! I no passa res. Mira el cas d'un home que aconsegueix la custòdia després de... vuitanta-set denúncies! Si les visites són cada quinze dies, calcula: com a mínim s'ha estat quatre anys sense poder veure el fill!”

Miquel Àngel Garcia considera “pervers” que un dels dos excònjuges tingui la guàrdia i custòdia en exclusiva, més enllà de casos excepcionals: “És una perversió del sistema, que acaba pervertint les persones i les invita a utilitzar els fills com a arma per fer mal a l'altre. No es tracta tant de maldat de les persones com d'una situació de desequilibri. És difícil, el trencament d'una relació sentimental, normalment hi ha tensions i quan un té tota la força, hi ha gent que la fa servir. La custòdia compartida evita això, perquè hi ha un reconeixement de les dues parts com a iguals: tots dos tenen les mateixes obligacions, els mateixos deures, la mateixa representativitat davant del xiquet.”

ria de tenir a fer que home i dona assumiren els mateixos rols i les mateixes obligacions, i no que hi haguera una mare especialitzada en la criança i un pare que treballa fora de casa i passa una pensió: o sigui, una figura absent del context domèstic i afectiu, simbòlica, allunyada de la família, que paga i poc més: l'esquema de la família tradicional”.

Tino Mayo és el president de l'Associació de Pares de Família Separats de Catalunya i reivindica el seu dret als sentiments: “Els homes estimem els fills igual que ho fan les dones. I quan dic igual, vull dir igual: la nostra sang també és calenta i vermella.” De fet, ell mateix s'emociona i s'atura un moment, i empassa saliva, quan explica com, al despatx de l'associació, “sovint hi ha llàgrimes: hi ha molts pares que arriben sentint-se buits, fracassats, perquè s'han quedat sense l'única raó que tenen per a viure: els fills; perquè viuen envoltats d'advocats que només els parlen de lleis i de diners i ningú no té en compte els sentiments de pare, que també hi són.”

Els infants maleta. Quan vam demanar a José Luis Turienzo si tindria cap inconvenient a exemplificar les reivindicacions amb algun cas concret que les pogués il·lustrar, va apuntar de seguida: “T'explicaré el meu. Total, pitjor que estic no estaré.” Turienzo, que es va separar l'any 2002, té una filla de deu anys i un fill de set: “Jo era qui els anava a buscar a l'escola, els donava el berenar, cuinava i més coses. La custòdia, la té ella.” I, de Muro (Alcoià), ella se'n va anar a viure a Osca. “Què he de fer, jo? Comprar-me un cotxe per a aquests 50.000 quilòmetres anuals? Que es pugui desplaçar, amb els nens, no a Osca, sinó a l'estranger, si vol, m'obliga a mi a anar darrere d'ella tota la vida.” Les visites amb el pare han quedat restringides a caps de setmana alterns, un dels quals, a més, ha de ser allà: “He d'anar a un hotel amb els meus fills.” I es pregunta acte seguit com pot crear cap ambient d'espai domèstic, en aquestes condicions: “Es molt dur. Per a tots.”

“Hi ha casos de tota mena: molts pares que no tenen recursos i es desplacen molts quilòmetres per fer una visita d'unes hores, dormen al cotxe perquè no tenen on estar-se; d'altres lloguen una ruïna... Cadascú intenta eixir-se'n com pot”, explica Miquel Àngel Garcia.

“Ens convertim en una figura absent del context afectiu, simbòlica, que paga i poc més”

I recorda, aleshores: “Nosaltres vivíem a Saragossa. En separar-nos, el primer any ella ja se'n va anar a 100 quilòmetres per impedir un règim de visites entre setmana. Em van concedir només caps de setmana alterns. Li semblava massa i se'n va anar a 500 quilòmetres, a Ciudad Real. Després, a Almeria. I jo més o menys vaig movent-me estratègicament pel mapa per no estar massa lluny i poder mantenir el règim de visites. Però ara, per exemple, té un nòvio d'Euskadi, ja m'està dient que se'n vol anar allà i jo ja estic marejat. És que tampoc no està disposada a pactar una àrea geogràfica estable...”

Precisament, un dels contraargument davant de la custòdia compartida és la possibilitat que l'infant acabi marejant-se anant del pare a la mare i viceversa. Però Miquel Àngel raona: “En realitat el xiquet maleta és el que es dóna amb la custòdia exclusiva, perquè el progenitor custodi fa el que vol amb ell, se l'emporta sota el braç com si fóra una propietat més, el desarreïa, el canvia de context, de col·legi, de ciutat, i ningú no li demana explicacions.”

La vida dura. Miquel Àngel es declara cansat: “Vivim amb la idea ingènua que el sistema funciona, que garanteix uns drets, molts de nosaltres hem demanat ajuda als jutjats... i ens hem trobat amb cada desengany que ens han deixat tremolant. La sensació que tens és d'abandó absolut i que la maquinària funciona sense cap sensibilitat cap als problemes que tenim. No ens tracten com a ciutadans.”

Mentre dura el procés de divorci, se senten fora del món. “El període més

José Luis Turienzo (esquerra) i Miquel Àngel Garcia Ferrer són membres de l'Associació Custòdia Compartida Ja - AMPS.

“Al final, l'únic que et queda és posar-te a plorar en un racó o lluitar pels teus fills”

dur potser són els dos primers anys –continua–, amb el procés legal des de les primeres mesures cautelars –que arriben tardíssim i pots passar-te mesos sense veure els teus fills– fins al procediment principal. Després, la cosa s'allarga..., i si hi ha denúncies pel mig encara s'enterboleix molt més. Amb una sagnia econòmica brutal i un desgast psicològic difícil de restaurar. Però és que no s'acaba mai: pots provar de passar pàgina, però ho tanques en fals: si hi ha fills, és impossible.”

José Luis pren el relleu: “I has de buscar casa, també: llogar un pis moblat perquè no tens poder adquisitiu per

comprar-ho tot de nou. Amb les visites tan lluny, tens encara una altra penalització econòmica: comprar un cotxe, la gasolina, l'estada allà... Jo, com els passa a molts, no arribo a final de mes.”

També Tino Mayo insisteix en aquest aspecte: “La majoria som de classe mitjana o baixa: de miracles, no se'n poden fer. Un 55% d'homes separats han de tornar a viure amb els seus pares perquè no poden fer front al lloguer d'un pis.” I parla d'un “estat de pobresa que la gent no s'imagina”. Des de València, hi coincideixen: “Hi ha un desarrelament molt fort, gent que se sent fora de la societat. Hi ha molts pares separats als menjadors de Càritas: han llançat la tovallola, han perdut el vincle amb els fills i han entrat en una marginalitat absoluta. Parle de gent amb estudis, amb una professió..., i s'ha abandonat. Hi ha molta gent destruïda. L'índex de suïcidis és elevadíssim. Cal que se'n parle, d'això”, comenta Miquel Àngel. I José Luis: “Al final, l'únic que et queda és posar-te a plorar en un racó, o acceptar el que hi ha i lluitar pels teus fills.”

Custòdia per a qui? Ja fa sis anys que Marisa Cuadrado té custòdia compartida amb la seva exparella: “La veritat és que al començament no m'anava gaire bé, jo volia la custòdia; però quan el pare va plantejar que ell també, vaig decidir concedir-li el benefici del dubte: potser seria capaç de fer-ho bé. I m'he adonat que és el millor per a tots: no he privat la nena del seu pare i nosaltres som més lliures.” Cada sis mesos la filla canvia de casa, i explica Marisa que ho viu amb naturalitat: “Quan està amb son pare; jo també la veig: dine amb ella regularment, estem juntes en caps de setmana alterns... Ella mateixa ens diu que aquest sistema és molt millor.” Marisa Cuadrado forma part de l'AMPS: li va cridar l'atenció que calgués reivindicar una cosa que per a ella era normal i va decidir de col·laborar-hi.

Des de les associacions de pares es declaren decebuts amb la modificació que se li va fer a la llei estatal de reforma del Codi Civil: si d'entrada preveia que els jutges podrien establir un règim de custòdia compartida un cop analitzat el cas i a sol·licitud d'una de les parts, finalment va quedar establerta la necessitat d'un acord previ entre progenitors, tal com havien reclamat en el seu moment

des de l'Associació de Dones Juristes Themis, per exemple: “Nosaltres parlem de ‘custòdia responsable’ –explicita Rosa Ribes–, per a la qual cal que els dos progenitors estiguin d'acord. D'altra banda, sovint són els pares que, durant la convivència de parella, no l'han exercida, aquesta custòdia. Si ho haguessin fet aleshores, no hi hauria problema ara. El règim de visites va directament relacionat amb la seva implicació abans de la ruptura.” No ho veuen igual, els pares: “Els infants tenen dret a tenir la mateixa quantitat de pare que de mare”, apunta José Luis Turienzo.

En tot cas, com s'organitza, això? “Quan estàs a prop és més fàcil, és clar. Hi ha exparelles que s'organitzen setmanalment, mensualment, cada sis mesos, per cursos o, fins i tot, per cicles escolars. És qüestió que la part que sap que ara té totes les de guanyar, vulga”. Però “no és cert que calga que els cònjuges siguin col·legues perquè funcione –destaca Miquel Àngel–: l'experiència demostra que n'hi ha prou a comunicar-se d'una manera bàsica. I, si hi ha realment una discrepància, que s'utilitzi un sistema de mediació –que, ara per ara, al País Valencià ni funciona ni té pressupost–. Si això tampoc no va bé, que el professional de la mediació envie un informe, imparcial, al jutge, i que el jutge decidisca. Perquè si una de les parts ha boicotejat qualsevol diàleg, ho hauria de saber el jutge”.

I recorden l'experiència de Suècia, el Canadà, alguns estats dels EUA o l'estat francès, on ja funciona la custòdia compartida. O d'Itàlia, que l'ha establerta aquest passat mes de gener. I posen els ulls en una reforma del Codi Civil català, anunciada per a començament del 2006, que hauria de contemplar la guàrdia i custòdia compartida sense la sol·licitud conjunta que ara reclama la llei espanyola: “Nosaltres no volem anar més enllà de cap legislació –va declarar en el seu moment Xavier Muñoz Puiggròs, director general de dret i entitats jurídiques de la Generalitat del Principat de Catalunya–, sinó que volem fer les coses d'una altra manera. Ni millor ni pitjor, sinó diferent, d'acord amb la nostra pròpia realitat, que és pactista, també en cas de ruptura matrimonial.”

Com se sol dir: continuarà.

Núria Cadenas